

מטה, היה נס נוסף שלא נתעבה (מהרש"א, ע"פ מדרש תנחומא וארא ג).

קְלוּטָה כְּמָה שְׁהוּנָהּ - החפץ שנקלט ונמצא באויר רשות הרבים, נחשב כאילו הונח בקרקע (רש"י לעיל ד, א ד"ה קלוטה, ובגיטין עט, א ד"ה כמי, ואבני נזר א"ח רמ, ב בדעתו). ויש שפירש, חפץ שנקלט ונמצא באויר, נחשב כאילו הוא מונח באויר (שפת אמת לעיל ד, ב, ואבני נזר שם בדעת תוס' לעיל שם, א ד"ה דאמרינן, וראה קהלות יעקב שבת ט).

דָּמַר סֶבֶר יִלְפִינָן זֶרֶק מְמוּשֵׁיט - ודוקא כשזרק את החפץ מרשות היחיד לרשות היחיד לאורך רשות הרבים, אבל אם זרק את החפץ מרשות היחיד לרשות היחיד לרוחב רשות הרבים פטור, בדומה למושיט שאינו חייב אלא כשהושיטו לאורך רשות הרבים (לסוברים כן, ראה ביאורים לעיל צו, א ד"ה היו שתיהן). אבל לפי הצד הראשון של רבה, שטעמו של רבי עקיבא הוא משום שקלוטה כמי שהונחה, גם אם זרקו לרוחב רשות הרבים חייב (ריטב"א). ויש שפירש, שגם לפי הצד שטעמו של רבי עקיבא שלמדים זורק ממושיט, זרקו לרוחב רשות הרבים חייב, שכשם שחייב בזרק אע"פ שאינו ממש כמלאכת המשכן שהיתה בהושה, כך חייב בזרק לרוחב רשות הרבים אע"פ שאינו ממש כמלאכת המשכן (מהר"ם).

אֵילִימָא בְּמַעְבֵּיר וְכוּ' - ולרבי עקיבא חייב משום שמהלך נחשב כעומד (כדעת בן עזאי לעיל ה, ב), והרי הניח ברשות הרבים, ולחכמים פטור משום שמהלך אינו נחשב כעומד, והרי לא הניח ברשות הרבים (רמב"ן; רשב"א). ואין לחייב משום מוציא מרשות לרשות אף אם לא הניח, שהחיוב הוא כשעקר מרשות היחיד והניח ברשות הרבים, או להיפך. וכן מה שאמר רבי אלעזר בסמוך 'המוציא משוי למעלה מעשרה חייב', והיינו שהעביר את החפץ ארבע אמות ברשות הרבים, הוא רק אם נאמר שלרבי עקיבא מהלך נחשב כעומד, ונחשב שהחפץ הונח ברשות הרבים (רשב"א כאן ועירובין לג, א, וריטב"א בשם רמב"ן).

ויש שפירש, שלרבי עקיבא חייב משום שהמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב בעצם העברה אף אם לא הניח (רשב"א בשם תוס'). ויש שהוכיח דין זה מדברי רבי אלעזר 'המוציא משוי למעלה מעשרה חייב', ואע"פ שלא הניחו ברשות הרבים, אלא הוציאו מרשות היחיד זו לרשות היחיד זו דרך רשות הרבים (תוס' עירובין לג, א ד"ה והא), שהרי העביר ארבע אמות ברשות הרבים (רעק"א לעיל ה, ב, וכדבריו מפורש במאירי בסוכה מב, ב), או משום שאין חיובו על שהעביר ארבע אמות ברשות הרבים, אלא הוא חיוב מיוחד בפני עצמו על שהוציא מרשות היחיד זו והכניס לרשות היחיד אחרת דרך רשות הרבים, וכעין חיוב מושיט (תוצאות חיים א, ג; חזו"א א"ח סב, יט, ג ד"ה והגרעק"א; וראה גם אפיקי ים ב, לז).

וּפְלִיגָא דְרַב חֶלְקִיָה בַר טוּבִי וְכוּ' - רבי אלעזר שסובר שמחלוקתם למעלה מעשרה, חולק על רב חלקיה בר טובי שסובר שלמעלה מעשרה דברי הכל פטור (רש"י). ויש שפירשו, שרב חלקיה בר טובי חולק גם על רב המנונא, שלדעתו למטה מעשרה חכמים פוטרים בכל אופן, ואפילו למטה משלשה, ואילו לרב חלקיה בר טובי למטה משלשה גם לחכמים חייב (רשב"א בשם רב האי גאון; רבנו הגנאלי).

גְזִירָה שְׁוֶה לֹא גָמַר - רבי יהודה בן בתירא לא למד גזירה שוה זו מרביתיו, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו (רש"י), וכיון שקיבל מרביתיו את מנין הגזירות שוות שבכל התורה, לא למדה מרבי עקיבא שקיבלה מרביתיו, שגזירה שוה זו יתירה על החשבון (תוס' ד"ה גזירה, וראה מהר"ם). ויש שפירשו, 'לא גמר' שרבי עקיבא לא גמר גזירה שוה זו, אלא דרשה מעצמו (ערוך ערך גזר ב; וכ"מ ברבנו חננאל; וראה חוות יאיר קצב).

מְוַעֲפִילוּ הָהָה - מאותם שנאמר עליהם (שמות יד, מד) 'ויעפילו לעלות' וגו', וחטאו לא היה חמור כל כך כחילול שבת (רש"י). והטעם שגילה רבי יהודה בן בתירא את חטאו, אף שהתורה כיסתו, משום שכבר מפורש בכתוב שחטא, שנאמר (במדבר כז, ג) 'בחטאו מת', אלא שהתורה כיסתו ולא פירטה את חטאו, לומר שלא חטא בחטא גדול כחילול שבת (ע"פ ר"ע ב"ן ועיון יעקב).

ההוא בְּנִיזְפָה בְּעֶלְמָא - ומרים נצטרעה ונענשה בעונש חמור יותר, מכיון שפתחה בדיבור לפני אהרן. וכן לרבי עקיבא שאהרן נצטרע, אהרן נתרפא מיד ומרים רק לאחר שבעה ימים, מפני שהיא פתחה בדיבור (מהרש"א).

החושד בכשרים לוקה בגופו - מידה כנגד מידה, כמו שהוא נתן במחשבתו בעמיתו מום שלא היה בו באמת, כך ילקה וינתן בו מום שלא היה בו (יפה תואר על שמות רבה ג, א).

ולוקה בגופו דוקא, שהחוטא בשאר עבירות, לוקה תחילה בממונו ובשאר דברים, שבכך יתן ליבו לחזור בתשובה, ורק אם לא נתן לליבו לחזור בתשובה, לוקה בגופו, אבל החושד בכשרים אינו חושב שחוטא בכך, וגם אם ילקה בממונו לא יחזור בתשובה על כך, ולכן אין מידת הדין ממתנת, ולוקה תיכף בגופו (יערות דבש יא).

דְּקַתֵּיב וְהָן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְגו' - ומשה חטא בכך שסבר שלא יאמינו לו, שסימן מסור ביד זקני ישראל שיהיו נגאלים בלשון 'פקד פקדתי, וכיון שאמר לשון זו, היה לו לסמוך שיאמינו לו (מהרש"א). ויש שפירש, שחטאו של משה היה במה שאמר 'לא יאמינו' בלשון מוחלטת, והיה לו לומר 'פ' לא יאמינו, כמסופק בדבר (שמירת הלשון ב, יג, בשם הג"ר אליהו שיק).

מִדָּה טוֹבָה מִמֶּהֱרַת לְבָא וְכוּ' - וענין זה הובא כאן, לאחר שהוזכרה אמונתם של בני ישראל במשה, ללמדנו שמושה רבינו עשה את האותות כדי שיאמינו לו שהוא נביא ה' ואינו עושה אותם על ידי כישוף, וכאשר בני ישראל ראו שמידה טובה ממהרת לבוא ממידת פורענות, הבינו מכך שהאותות שעשה משה הם מעשה ה' ולא על ידי כישוף, שעל ידו אין הבדל בין מידה טובה למידת פורענות (מהרש"א).

נֵס בְּתוֹךְ נֵס - שלא בלע את מטותם בעודו תנין, אלא לאחר שנעשה מטה (רש"י; שיטה להר"ן), ושני ניסים היו, אחד, עצם הבליעה שבלעם, ואפילו אם היה בולעם בעודו תנין, ונס שני, שבלעם לאחר שנעשה מטה (מהרש"א בדעת רש"י). ויש שפירש, שאם היה בולעם בעודו תנין לא היה בכך נס, שכן דרך התנינים לבלוע זה את זה, אלא הנס היה בכך שלאחר שבלעם לא נעשה עבה יותר, ולכן נחשב נס 'בתוך' נס, שבתוך נס הבליעה כשנעשה